

Priekšlikumi atjaunojamo energoresursu izmantošanai Latvijā, izmantojot Dānijas, Vācijas un Norvēģijas likumdošanu un pieredzi

Ieteikumi Latvijai no Dānijas likumdošanas un pieredzes.

1. Likumdošanas mērķis ietver sevī divus būtiskus nosacījumus – sabiedriski ekonomiskos nosacījumus un nacionālos mērķu.

Latvijā ir jāizvērtē bioenerģija no trim uzstādījumiem:

- 1) Briseles uzstādījumi;**
- 2) Latvijai nepieciešamie resursi;**
- 3) Latvijā vislētākie AER resursi , kuri spēj tagad konkurēt ar fosilajiem resursiem. Tas būtu jādara. Taču pašreiz Latvijā attīstās neloģiskie un Latvijai nepiemēroti AER, jo šeit notiek naudas iegūšana uz visas sabiedrības rēķina.**

2. Dānijas likumdošanā ir noteikta cieša valsts un pašvaldību sadarbība. Valsts uzliek par pienākumu pašvaldībai sasniegt attiecīgus rezultātus vēja ģeneratoru uzstādīšanā katru gadu. **Pašvaldībām jāparedz obligāti iepirkuma nosacījumi no AER, jeb saistībā ar tiem. Šeit varētu pastāvēt atšķirības pašvaldībās attiecībā uz lētāko AER veidu (Zemgale).**

3. Plaši AER resursu apgūvē tiek iesaistīti Dānijas pilsoņi ar likumdošanā radītajām iespējām:

- 1) saistībā ar nekustamā īpašuma vērtības samazināšanos un tā kompensācijas iespējām;
- 2) ar iespēju iegādāties 20 % īpašuma daļu no vēja ģeneratoriem Dānijas pilsoņiem;
- 3) kā pamatprincips tiek noteikts attiecīgās teritorijas sabiedrības intereses, tai skaitā tiek meklēti risinājumi teritorijās, kur pastāv dažādi dabas liegumi.

Tiek veicināta pašvaldību interese vāja ģeneratoru uzstādīšanā, sniedzot atbalstu ainaviskās dabas izkopšanā un kultūras aktivitātēm.

4. Ļoti būtiska ir garantiju piešķiršana topošajiem projektiem. Šeit ir iestrādāts mehānisms, lai šajā AER ražošanā piedalītos iespējami lielāks skaits Dānijas pilsoņu attiecīgajā teritorijā.

5. Katram no AER izmantošanas veida ir pieejama atbalsta sistēma, kurā ir skaidri definēti ilgtermiņa risinājumi 20 gadu garumā.

7. Pastāv ļoti laba administratīvā uzraudzība, kā arī dažādu sūdzību izskatīšanas un analīzes sistēma. Pastāv soda sankciju sistēma, kuru nosaka attiecīgās nozares speciālisti.

8. Latvijā būtu jāizveido ļoti vienkāša sistēma nosakot galējo elektroenerģijas cenu visiem AER vienādu ar elektroenerģijas tirdzniecības cenu, atņemot nost pārvades un sadales izcenojumus.

Ieteikumi Latvijai no Vācijas likumdošanas un pieredzes.

1. Ekonomiski pamatoti jāvērtē dažādie atjaunojamo enerģiju veidi un salīdzinājumā ar fosilajiem energoresursiem pēc galvenajiem kritērijiem:

– iegūtās elektroenerģijas, siltuma un biodegvielas pašizmaksas
- oglekļa dioksīda emisijas samazinājuma izmaksām (vai ietverot iespējamo oglekļa nodokli, piemēram, ogļu elektrostacijās ražotās elektroenerģijas pašizmaksā).

2. No atjaunojamiem resursiem ražotās elektroenerģijas un kompensācijas shēmas Latvijā turpmāk lietderīgi noteikt ar **likuma spēku** pēc Vācijā pieņemtā **Atjaunojamo enerģiju likuma** (*Erneuerbare Energien Gesetz - EEG*) parauga, kurš jau ilgstoši darbojas un pēdējie pilnveidojumi šajā likumā stājās spēkā ar 2009.gada 1.janvārī. Tas prioritāri virzīts uz elektroenerģijas ražošanu no atjaunojamiem resursiem. Vienlaikus ar šo likumu darbojas arī **Atjaunojamo enerģiju siltuma likums** (*Erneuerbare Energien Wärmegesetz – EEWärmeG*), kas prioritāri virzīts uz siltuma iegūšanu no atjaunojamiem resursiem.

Tas varētu Latvijā aizvietot līdz šim esošos Ministru kabineta noteikumus (Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamus energoresursus, un cenu noteikšanas kārtību: Nr.198 – 24.02.2009 ar grozījumiem MK noteikumos Nr.486 – 26.05.2009). Tas novērstu dažkārt sasteigtos risinājumus atjaunojamo energoresursu atbalsta shēmās.

3. Nav ekonomiskā izskaidrojuma maksai par uzstādītām elektrības jaudām un saprotamāk būtu iepirkt pēc fakta. Patlaban *Elektroenerģijas tirgus likums* nosaka:

a/ ražotājs, kas enerģiju ražo koģenerācijas stacijā, kuras uzstādītā elektriskā jauda ir, sākot ar 20 megavatiem, var iegūt tiesības saņemt garantētu samaksu par koģenerācijas stacijā uzstādīto elektrisko jaudu;

b/ ražotājs, kas elektroenerģiju ražo elektrostacijās ar uzstādīto elektrisko jaudu virs viena megavata, izmantojot biomasu vai biogāzi, var iegūt tiesības saņemt garantētu maksu par elektrostacijā uzstādīto elektrisko jaudu.

4. Latvijā nepieciešams likumdošanas akts un tehniskie noteikumi, kas regulētu bagātinātas biogāzes (līdz dabasgāzes kvalitātei) jeb biometāna ražotāju piekļuvi pie dabasgāzes tīkla atbilstoši Eiropas Parlamenta 2003.gada 26.jūnija direktīvai 2003/55/EC, kura paredz drošas garantijas par attīrītas biogāzes ievadīšanu kopējā publiskajā dabasgāzes tīklā. Arī Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2009/28/EK (2009.gada 23.aprīlis) 1.pantā (10) norādīts, ka pārvades un sadales sistēmu operatoriem jāpublicē pieslēguma tarifi, pieslēdzot atjaunojamos gāzes avotus, pamatojoties uz pārskatāmiem un nediskriminējošiem kritērijiem.

Šajā ziņā lietderīgi izmantot Vācijas un Austrijas likumdošanu. Vācijā ir apstiprinātas regulas par „No reģeneratīviem avotiem iegūto gāzu izmantošana publiskajā gāzes apgādes tīklā” (DVGW – Arbeitsblatt G 262), regula par „Biogāzes izcelsmi, apstrādi un izmantošanu” (ATV – Merkblatt M 363).

Austrijā pieņemts Gāzes saimniecības likums (Gaswirtschaftsgesetz) kas nosaka saistības dabasgāzes sadales tīklu uzņēmējiem savā tīklā uzņemt no biomasas saražoto gāzi, kura apstrādāta līdz dabasgāzes kvalitātei.

5. No biogāzes ražotās elektroenerģijas iepirkšanā var izmantot Vācijā uzkrāto pieredzi:

a/ Vācijā piemērojot vairākus kritērijus elektroenerģijas atlīdzībai vispirms tiek veicināta tādu substrātu izmantošana, kuri lauksaimnieciskajā ražošanā rodas kā blakus produkcija – kūsmēsli, laukaugu atliekas, kā arī kuri nelabvēlīgi ietekmē apkārtējo vidi (piemēram, mājlopu šķidrmēsli, notekūdeņi, organiskie atkritumi u.c.);

b/ Jūtami vairāk tiek atbalstīti nelielo biogāzes ražotņu veidotāji ar dāsnāku *Bonusu* sistēmu. Ir izteikta virzība uz decentralizāciju;

c/ Latvijā obligātā iepirkuma cena neļauj ieviest kritērijus, kuros tā tiktu regulēta ar koeficientiem saistībā ar vietējo izejvielu izmantošanu, racionālu siltuma izmantošanu, modernu un efektīvu tehnoloģiju ieviešanu, apkārtējās vides sakārtošanu, kuru izmaksas ir zemākas. Būtu bijis lietderīgi, lai

elektroenerģijas bāzes iepirkuma cena sastādītu tikai ap 40-50% no iespējamās, un pārējie 50-60% paaugstinājuma tiktu iegūti, īstenojot iepriekš minētos kritērijus. Šajā gadījumā šī iespēja gandrīz izpaliek, jo sākotnējā cena jau ir nesamērīgi augsta;

d/ Elektroenerģijas iepirkšanas cenas diferenciācija atkarībā no uzstādītām elektriskām jaudām Vācijā ir stipri izteiktāka. Latvijā apšaubāma ir cenas noteikšanas sasaistīšana ar dabasgāzes cenu;

e/ Precizējot elektroenerģijas cenas aprēķināšanas veidu, diskutējams ir jautājums par iepirkuma kvotas noteikšanas lietderīgumu elektroenerģijai, kura saražota, izmantojot biogāzi. Biogāzes uztveršanai fermās, kanalizācijas ūdeņu apstrādē un organisko atkritumu poligonos ir viena no valsts prioritārām funkcijām, ar ko tiek aizsargāti augsne, ūdeņi, gaiss un visbeidzot mazināta nelabvēlīgā ietekme uz vidi.

6. Elektroenerģijas atlīdzībā no hidroelektrostacijām:

a/ Latvijā atlīdzība paredzēta hidroelektrostacijām ar jaudu līdz 5 megavatiem, bet lielākām HES nav atlīdzības par jaudu pieaugumu, kā tas ir Vācijā;

b/ Atlīdzība par saražoto elektroenerģiju mazās jaudas hidroelektrostacijās ir par 40 procentiem augstāka nekā Vācijā.

7. Elektroenerģijas atlīdzībā no vēja stacijām:

a/ Latvijā nav paredzēts atsevišķs tarifs par elektroenerģiju no piekrastē izvietotām elektrostacijām. Nav arī sakārtoti juridiskie jautājumi par elektrostaciju uzstādīšanas iespējām piekrastē;

b/ Vācijā tarifs ir divdaļīgs un galvenā atlīdzība par elektroenerģijas ražošanas uzsākšanu pēc pieciem - divpadsmit ekspluatācijas gadiem jau izpaliek. Tarifu pakāpenisks samazinājums paredzēts būtisks. Tas tāpēc, ka sagaidāma izmaksu samazināšanās elektroenerģijas ieguvē vēja elektrostacijās tālāk modernizējot tehnoloģijas;

c/ Elektroenerģijas iepirkšanas cena no vēja elektrostacijām Latvijā ir ap 20-25% augstāka nekā Vācijā.

8. Elektroenerģijas atlīdzībā no saules starojuma:

a/ Atlīdzība par elektroenerģiju Vācijā ar katru gadu lejupslīdoši būtiski samazinās (par 8 līdz 10 procentiem gadā), jo tehniskā progresa rezultātā to cenas krītas un tas ļaus būtiski samazināt šo iekārtu iegādes izmaksas. Latvijā tas nav;

b/Latvijā iepirkšanas cena nav diferencēta atkarībā no solāro paneļu izvietojuma veida (atklātā laukā, uz māju jumtiem) un uzstādīto jaudu lieluma.

c/ Latvijā šī elektroenerģija apmaksā 30 san./kWh apmērā ir dāsnāka un tas atbilst pašas mazākās jaudas uzstādītai iekārtai līdz 30 kilovatiem uz ēku jumtiem Vācijā.

Ieteikumi Latvijai no Norvēģijas likumdošanas un pieredzes

1. Veidot visaptverošu uz nākotni fokusētu enerģijas ražošanas, pārvades un izmantošanas stratēģiju Latvijai, ietverot gan siltuma, gan elektroenerģijas jautājumus. Objektīvi izvērtēt esošos resursus – dabas, tehniskos, izejvielu, cilvēku potenciāla. Attiecīgi plānošanu balstot uz esošo, tomēr ievērtējot citu valstu sasniegumus, tehnoloģiju attīstības virzienus, līmeni kā atskaites punktu.

Stratēģiju fokusēt uz nākotnes attīstības virzieniem enerģijas nozarē, par paraugu izmantojot ne tikai Latvijas, bet arī citu valstu zināšanas, pieredzi, zinātniskos atklājumus.

2. Paredzēt iespējas vienlaicīgi attīstīt tehnoloģijas vai to elementus, tādejādi veidojot potenciālos Latvijas eksporta produktus.

3. Ekonomiski pamatoti izvērtēt, modulēt atbalsta instrumentus investīcijām jau attīstītās, strādājošās tehnoloģijās. Izvērtēt to ieguldījumu vides aizsardzībā un valsts ekonomiskajā situācijā kopumā.

4. Elastīgi vērtēt risinājumus, atbalstīt mazo, mājsaimniecības līmeņa iniciatīvu attīstīšanu.

5. Intensīvāk izglītot patērētājus par enerģijas, īpaši atjaunojamās enerģijas jautājumiem. Skaidrot energoefektivitātes principus, iespējas.

6. Veicināt jaunu, mūsdienīgu tehnisko risinājumu ienākšanu sektorā, kas vienlaicīgi ir maksimāli draudzīgi videi.

7. Optimizēt un paaugstināt profesionalitāti ar enerģijas sektoru saistītajās institūcijās, organizācijās, zinātnes iestādēs, uzņēmumos, pašvaldībās. Sadarbības tīklu, veidošana jaunu tehnoloģiju un risinājumu attīstīšanai, ieviešanai.

